

Олег Рудакевич

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГЕМА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Розкрито місце і роль національної стратегієми в українській національній ідеї. Обґрунтовано положення про те, що українська національна стратегієма початку ХХІ ст. містить три взаємозв'язані складові: ідея повернення України до європейської цивілізації зі збереженням основ власної культури; ідея формування в Україні цінностей та соціальних стандартів об'єднаної Європи, що забезпечить заможне та щасливе життя народу; ідея історичної місії України – постати «новою Грецією» (Й. Г. Гердер), яка продемонструє Європі та світові високогуманну мораль та культуру, і бути східним форпостом Західної цивілізації.

Рудакевич Олег Михайлович – доктор політичних наук, професор, професор кафедри філософії та політології Тернопільського національного економічного університету.

Ключові слова: національна ідея, ідея нації, ідея національної держави, національна стратегема, соціальна ідея, українська нація, Україна, Європейський Союз, НАТО.

Oleh Rudakevych. Ukrainian national stratagem at the beginning of the xxi century. *The national strategy's place and role in the Ukrainian national idea is revealed. The article substantiates the fact that the Ukrainian national stratagem at the beginning of the XXI century includes three interconnected components: the idea of Ukraine's return to European civilization, while maintaining the foundations of its own culture; the idea of the values and European Union social standards forming in Ukraine, which will ensure the prosperous and happy life of the Ukrainian people; the idea of the historic mission of Ukraine - to appear «new Greece» (J. G. Herder), which will demonstrate the world's foundations of modern highly human morality and culture and become the eastern outpost of Western civilization.*

Key words: national idea, idea of nation, idea of national state, national stratagem, social idea, Ukrainian nation, European Union, NATO.

Для визначення перспектив розвитку нації принципово важливу роль відіграє усвідомлення сучасного змісту національної ідеї та формування науково обґрунтованої стратегії суспільного розвитку. Очевидно, національна ідея та національна стратегія близькі за змістом та взаємозв'язані поняття. Однак у стратегічних планах української держави національна ідея не виступає ефективним засобом їх формування. Одна з головних причин цього – відсутність консенсусу щодо актуального змісту сучасної української національної ідеї.

Президент П. Порошенко означив національною ідеєю вступ України в Європейський Союз: «Європа, – наголошував він у травні 2016 р, – це національна ідея, яка панує в серцях українців, яка об'єднує український народ, об'єднує всю нашу країну» [5]. Наприкінці 2017 р. ця ідея була доповнена орієнтацією на вступ України в НАТО. «Членство в ЄС, як і вступ у НАТО, – підкреслив Президент, – безумовно залишається нашою стратегічною метою» [9].

Однак серед політиків існує й інша думка. Так, колишній член Венеціанської комісії, голова української громадської організації «За демократію через право» М. Ставнійчук у лютому 2018 р., відповідаючи на питання «Хто керує Україною?», висловила так: «Україною керує хаос і абсолютна відсутність забезпечення національної ідеї, національного інтересу, абсолютне небачення, куди ми рухаємося. Не може бути завданнями держави вступ у ЄС та НАТО, – наголосила вона. Це не наша мета, як така. У статті 1 Конституції України записано: Україна суверенна, демократична, правова і соціальна держава. Це і є нашою метою, а вступ у ЄС чи НАТО – засоби реалізації мети» [25].

Не можна стверджувати, що вітчизняне суспільствознавство не докладає зусиль, щоб усвідомити стан та перспективи розвитку української нації, її ідею. Серед опублікованих праць на цю тему відзначимо дослідження В. Горбатенка, О. Гриніва, О. Забужко, І. Кресіної, П. Мироненка, М. Михальченка, М. Недюхи, М. Ожевана, М. Розумного, В. Ткаченка, А. Фартушного та ін. [3; 4; 7; 8; 13–18; 24; 27].

Розглядаючи публікації, присвячені темі «Українська національна ідея», доцільно звернути увагу на доповідну записку Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України «Концептуальні засади визначення національної ідеї», яка була підготовлена за дорученням Кабінету Міністрів України і опублікована в книзі академіка І. Кураса «Етнополітологія. Перші кроки становлення» (2004 р.). У цьому документі національна ідея визначена як «...суспільний проект загальнонаціонального масштабу, невід'ємною частиною якого є певне уявлення про об'єктивне становище нації, її цінності й проблеми, а також загальнонаціональні цілі та шляхи їх досягнення» [12, с. 633]. У ній автори обґрунтовують ідеї про доцільність формування в Україні політичної нації.

Загалом позитивно оцінюючи «Концептуальні засади визначення національної ідеї» як науково-теоретичну та пізнавально-світоглядну працю, яка відіграла певну роль у виробленні офіційної позиції влади щодо змісту сучасної української ідеї (принаймні Президенти України після Л. Кучми не заявляли, що «національна ідея в Україні не спрацювала»), звернемо увагу на певні упущення

в ній та дискусійні питання. По-перше, у праці політологів відсутнє належне обґрунтування національної ідеї як наукового поняття. По-друге, не проаналізовані структурні компоненти національної ідеї та місце і роль у ній стратегічної ідеї нації – національної стратегіми. По-третє, дискусійним, на нашу думку, є твердження про необхідність формування в Україні нації політичного типу в західноєвропейському чи американському трактуванні поняття, залишаючи без відповіді питання про подальшу долю української етнічної нації, а також сутнісні риси модерної української спільноти. По-четверте, в структурі національної ідеї на більшу увагу заслуговує ідея української національної держави, потреба у реалізації якої недооцінюється вітчизняною етнополітологією та офіційним політикумом. По-п'яте, слід ґрунтовіше опрацювати питання про взаємозв'язок та взаємодію національної та соціальної ідей в націєтворчому процесі. По-шосте, варте уваги питання про співвідношення мети, засобів і умов у структурі та динаміці національної ідеї, на що звернула увагу М. Ставнійчук. Зазначені зауваження можна адресувати і основному масиву публікацій, присвячених українській національній ідеї.

Мета цієї статті – розкрити суть поняття «національна стратегіма» як важливої складової національної ідеї та визначити її актуальний зміст для сучасного українського суспільства.

Особливість ідеї як форми суспільної свідомості полягає в тому, що в ній у органічній єдності перебувають процеси відображення об'єктивної дійсності та окреслення практичної мети. Дослідник ролі суспільних ідей у житті сучасних націй М. Розумний визначає суспільну ідею як «результуючий вектор суспільного самоусвідомлення, що виражає ключову проблему суспільного розвитку у вигляді генеральної альтернативи» [18, с. 47].

Досліджуючи національну ідею, слід розрізняти широке та вузьке трактування поняття. На нашу думку, широке розуміння національної ідеї включає три відносно самостійні, але взаємопов'язані концепти: ідею нації, ідею національної держави та національну стратегіму. Твердження про трикомпонентну структуру національної ідеї та її обґрунтування знайшло відображення в ряді публікацій автора, у т. ч. в статті «Національна ідея» в енци-

клопедичному виданні «Новітня політична лексика» (Львів, 2015) [19, с. 244–245].

Оскільки в структурі національних потреб можна виділити такі їх різновиди, як потреби-цілі, потреби-засоби та потреби-умови, то і в змісті національної ідеї важливо розрізнити її відповідні складові: національну ідею-мету, національну ідею-засіб та національну ідею-умову.

Національна стратегема (дав.-гр. *strategema* – «військова хитрість»). У широкому сенсі стратегема (або стратагема) «певна ідея, абстракція стратегії поведінки, що має привести до успіху» [23]) акумулює основні цілі розвитку спільноти задля втілення досягнень сучасної цивілізації та забезпечення заможного й щасливого життя громадян держави. Що є предметом дослідження та практичного втілення національної стратегеми: нація як спільнота; держава як суспільний інститут; країна як поєднання національного соціуму та національної держави; економічна, соціальна, політична, правова чи духовна сфери суспільного життя?

Відповідаючи на питання, звернемо увагу на те, що у вітчизняній літературі є спроба розділити генезу української ідеї на два етапи: державотворчий та країнотворчий. Автор цього підходу М. Недюха зазначає, що національна ідея повинна відобразити перспективи розвитку країни і суспільства, а не лише держави. Слабкими ланками «процесу реалізації української національної ідеї, її втілення в житті сучасної України – як країни, держави і суспільства на етапі суверенного розвитку, – наголошує він, – можна вважати відсутність належного діалогу держави і суспільства, громадян країни і влади..., несформованість політичних ідеологій та, зокрема, відсутність правової ідеології як складової правової системи та засобу формування правової свідомості» [16].

Не заперечуючи ані особливого сенсу поняття «країна», ані факту недостатньої уваги до правового закріплення засад взаємодії суспільства і держави, вважаємо за необхідне зазначити, що із набуттям українським народом суверенітету і державності процес націє- та державотворення продовжується і набирає нового змісту. Отже, доречним є подальше дослідження реалізації ідеї української нації та ідеї української національної держави, а також української національної стратегеми.

Для конкретизації об'єкта і предмета національної стратегіми доцільно використати такі поняття етнополітології, як «етносоціальний організм» та «етнополітичний організм» (ЕСО та ЕПО). Етносоціальний організм, крім етнікоса (етнічної культури та самосвідомості як специфічного компонента етнічної спільноти), охоплює всі інші сфери життєдіяльності реально існуючого етнічного формування, без яких він не може ані фізично, ані духовно існувати. Термін «етнополітичний організм» – це ширше поняття, яке, крім ЕСО титульного етносу, включає ЕСО національних меншин, які функціонують у рамках політичного союзу (держави).

Отже, якщо ідея нації стосується, в першу чергу, національної спільноти, а ідея національної держави – її держави, то ідея національної стратегіми характеризує напрям магістрального розвитку всього українського етнополітичного організму.

Серед ключових завдань вироблення та реалізації національної стратегії українського народу, на наш погляд, особливу увагу слід звернути на формування на основі української етнічної нації консолідованого та цілеспрямованого суспільства, яке об'єднає всі етнічні групи країни (становлення української етнополітичної нації); розбудову та зміцнення України як ефективної національної держави, спроможної реалізувати стратегічний план країни; втілення в життя амбітних, але реалістичних соціально-економічної та культурної програм як важливих складових національної ідеї; подолання залишків комуно-більшовицької ідеології та входження в культурний та політико-правовий простір західноєвропейської цивілізації. Два перші завдання, які більшою мірою стосуються ідеї нації та ідеї національної держави, проаналізовані нами в ряді публікацій [20; 25], тому зупинимося на інших зазначених проблемних питаннях.

Соціальна, або ширше – соціально-економічна ідея завжди відігравала важливу, а то й ключову роль в історичних процесах українського народу. Як резонно зазначає А. Колодій, «прагнення до соціальної справедливості, велика питома вага соціально-економічних цінностей, як характерні риси української національної свідомості, позначились і на перебігу козацьких війн, і на поразці Мазепи, і на долі УНР» [11, с. 69]. Не випадково вітчизняні політичні партії після поразки української національно-

визвольної революції 1917–1920 рр. занесли в свої програми потужні соціальні блоки, які значну увагу приділяли економічним підставам суспільних трансформацій, зростанню добробуту народу, соціальній захищеності населення, соціальній справедливості та соціальній демократії

Чи можна представляти соціально-економічні перспективні плани складовою національної ідеї? Очевидно, так. Політична ситуація в сучасному українському суспільстві показує, що навіть із регіонів, у яких сформувався порівняно високий рівень національної свідомості та самосвідомості, особи різного соціального статусу покидають омріяну суверенну Українську державу, щоб мати можливість прогодувати сім'ю, навчати дітей, не дати зруйнувати свій бізнес і не втратити зароблені гроші. Це дуже непростий вибір, бо доводиться покидати власне культурне середовище, домівки, рідну природу, могили предків. І ще невідомо, як складеться їхня доля в інших державах, чи зможуть вони сприйняти чужий менталітет та вижити в суворому конкурентному середовищі. З огляду на сказане, можна стверджувати, що соціально-економічна ідея є органічною складовою національної ідеї, усіх її компонентів, у т.ч. і національної стратегіми. Очевидно, що національна держава повинна бути не лише демократичною та правовою, а й соціальною, економічно та духовно розвиненою.

Після Революції Гідності була ухвалена «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», яка передбачає 62 загальнонаціональні реформи і визначає чотири вектори руху країни: її сталий розвиток; безпеку держави; відповідальність та соціальну справедливість, гордість за Україну в Європі та світі [23]. Але за чотири роки «реалізації» стратегії показники економічного, соціального та гуманітарного розвитку країни зазнали суттєвого падіння. Серед головних причин такого стану – відсутність наукового осмислення реального стану та динаміки сфер суспільного життя в глобалізованому світі, а головне – несформованість зрозумілої для народу та надихаючої національної ідеї. У зазначеній Стратегії про українську національну ідею сказано так: «Революція Гідності та боротьба за свободу створили нову українську ідею – ідею гідності, свободи і майбутнього». Де ж тут вираження ключової проблеми суспільного розвитку і де вектор її розв'язання?

Причину стагнації економіки та інших сфер суспільного життя слід шукати в процесах та явищах, які мали місце в перші роки незалежного існування України. Академік НАН України М. Згуровський, під керівництвом якого працює Світовий центр даних «Геоінформатика та сталий розвиток», який спеціалізується у сфері моделювання процесів сталого розвитку та оцінювання глобальних загроз для безпеки та якості життя, зазначив, що в 1991 р. незалежна Українська держава «зіткнулася з нерозумінням власними національними елітами місця і ролі нації в новому світовому порядку» [10, с. 20] Україна була «втягнута» новими фінансово-олігархічними групами у фазу стихійного накопичення капіталу, притаманному «дикому капіталізму», конфлікт між якими і загальнонаціональними інтересами суспільства завершився перемогою перших, що, врешті-решт, призвело до формування олігархічної моделі управління країною. Спад економіки за роки незалежності становив 60 %, і Україна опинилася на одному з останніх місць у Європі за рівнем життя народу.

Після Революції Гідності група вітчизняних та зарубіжних науковців під керівництвом М. Згуровського розробила аналітико-прогностичний документ під назвою «Форсайт 2016: сценарій соціально-економічного розвитку України до 2020 і 2030 років» [29]. З'ясувалося, що з восьми найбільш імовірних варіантів розвитку України – шість мають небажаний, негативний характер. На період до 2020 р. – це сценарії «Консервування кризи» (ймовірність реалізації – 50–60 %); сценарій «Суверенний дефолт» (ймовірність настання – 30%), коли у стані банкрутства держава зовсім не зможе виконувати свої внутрішні та зовнішні зобов'язання; при цьому, як зазначають експерти, – суверенітет держави практично буде втрачено, а принципові питання її функціонування, зокрема влаштування економіки та соціальних інститутів, форми сплати боргових зобов'язань та інші будуть врегульовуватися на міжнародному рівні [28, с. 15]; і сценарій «Колапс». Останній може проявитися в умовах продовження конфлікту на Сході України, некерованості виходу України із «несуверенного дефолту» та продовження неефективної державної політики. В Україні «виникне хаотичний революційний стан з декількома центрами впливу різних сил, включаючи вплив деструктивних сил». Появляться

мільйони біженців як до Росії, так і країн ЄС, що створить умови для дезінтеграції Української держави. Але, як вважають науковці, провідні держави світу дадуть Україні практичну допомогу, а тому ймовірність такого розвитку подій перебуває на рівні 5% [28, с. 15–16].

Серед негативних сценаріїв розвитку країни до 2030 року є такі: «Чужа суб'єктність» (втрата суб'єктності в економічній сфері (ймовірність реалізації 25 %); «Сіра зона» – рух України до моделі буферної зони між Росією та країнами ЄС. Вона буде характеризуватися бідністю населення, високим рівнем корупції і злочинності, поширенням різноманітних хвороб тощо. Ймовірність сценарію 15%; «Дезінтеграція», коли справдяться прогнози типу «Суверенний дефолт» та «Колапс». У таких умовах «зادля збереження своєї ідентичності і створення майбутньої державності в 3, 4 регіонах України можуть сформуватися більш компактні соціально-етнічні утворення... Ці утворення можуть претендувати на отримання державної незалежності або приєднання до сусідніх держав» (ймовірність реалізації сценарію 3 %) [29, с. 16–17].

До 2020 р. позитивний характер має сценарій «Оптимістичний», але ймовірність його реалізації лише 15 %. Він може стати чинним в умовах завершення російсько-української війни і коли вектори дії влади та соціальної активності населення максимально зближаться.

У рамках довготривалої перспективи (до 2030 року) оптимістичним є сценарій «Збалансований розвиток». Для цього до 2020 року має бути реалізований «Оптимістичний сценарій». Україна стане самодостатньою і набуде ознак економіки сталого розвитку (ймовірність сценарію 15 %) [28, с. 17].

Станом на початок 2018 р. очевидним сценарієм є «Консервування кризи», що вимагає від влади рішучих та енергійних дій, які б відвернули загрозу довготривалої тотальної кризи. Для цього, на нашу думку, програма соціально-економічного та культурного розвитку України має бути доповнена сучасним змістом ідеї модерної української нації та національної держави, тобто іншими складовими української національної ідеї.

Стратегічним цілям української нації особливо активно протистоїть Росія та путінська пропаганда. Ворожа пропагандистська

машина поширює в світі та поміж росіян ідею про те, що Україна – «штучна», «недієздатна», «неспроможна» держава, «держава, що не склалася», «квазідержава», «failed state». Ідеолог неосєвразійства О. Дугін у 2004 р. заявляв: «Єдина Україна – це геополітичний нонсенс... Або вона повинна визначитися в євразійському напрямі, куди більшість її цивілізаційних територій тяжіє, або вона повинна бути розколота. Єдиної України, орієнтованої, інтегрованої на західну європейську цивілізацію, просто не може бути...» [29]. У 2006 р. ця точка зору була розвинута: «Велика Росія, – наголошував О. Дугін, – повинна включити в себе не тільки те, що відколюється від пострадянських держав, що не відбулися, які сліпо рвуться до НАТО, щоб згинуть в атлантизмі та глобалізмі, втративши гідність, ідентичність і майбутнє. Велика Росія повинна включити і Молдову, і Грузію, і Україну, а не тільки Придністров'я, Південну Осетію чи Крим» [6]. Поряд з поняттям «failed state» (держави, що не відбулися або розпалися) російський ідеолог вживає й інший термін – «turn country» – країна, призначена до розвалу, країна з національною державністю, що не відбулася, яку надто пізно вже починати і для якої, за великим рахунком, немає жодних внутрішніх підстав для того, щоб її зберегти.

Подібні аргументи використовують і офіційні особи Російської Федерації на міжнародних самітах, починаючи з часу, коли Україна подала заявку на надання їй ПДЧ для вступу в НАТО і по нинішній час, коли Росія воює з державою, якій вона дала гарантії територіальної цілісності. Так, В. Путін, виступаючи у 2008 р. на саміті НАТО в Бухаресті, переконував лідерів альянсу в тому, що Україна – це держава, яка не відбулася, і їй не місце в цій військово-політичній організації. Зокрема, він сказав: «Україна, взагалі, складна дуже держава. Україна в тому вигляді, в якому вона сьогодні існує, вона була створена за радянських часів; вона отримала території від Польщі – після Другої світової війни, від Чехословаччини, від Румунії... від Росії величезні території одержала на Сході та на Півдні країни. Це складне державне утворення. І якщо ще внести туди натівську проблематику, інші проблеми, це взагалі може поставити на грань існування самої державності» [2]. З огляду на сказане, стає зрозумілим, чому Росія здійснила воєнну агресію проти Грузії, коли та мала реальну

можливість підписати Угоду про ПДЧ, та проти України, коли вона була за крок до укладення Угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

Важко сперечатися з фактом, що на п'ятому році воєнного протистояння на Сході країни Українська держава зазнала значних втрат та руйнувань і що її державна спроможність (функціональна та інституційна) істотно знизилася. До того слід додати, що значне падіння дієздатності Української держави сталося в роки президенства В. Януковича, який фактично здав державу під зовнішнє управління Москви. Згідно з «Індексом недієздатності держав» та відповідним міжнародним рейтингом Україна перебувала в групі держав з рівнем стабільності нижче середнього. Якщо у 2010 р. вона посідала 109-те місце, то у 2013 р. уже 117-те [30].

За обставин, що склалися в Україні, окремі політологи висувають ідею запровадження зовнішнього правління Українською державою з боку західних держав. Чи не суперечить це головній засаді існування будь-якої держави: бути суверенним утворенням як з точки зору внутрішньополітичного життя, так і міжнародних відносин? Очевидно, так. Однак, коли питання поставити ширше, то відбувається усвідомлення ймовірності втрати української державності на довгі роки. «Попередній аналіз показує, – зазначає П. Мироненко, – що в умовах воєнно-політичного конфлікту з Російською Федерацією, яка намагається знищити державну незалежність України як ззовні, так і зсередини..., сама Україна не може впоратися» [14, с. 13]. Як додатковий аргумент, політолог наводить приклади повоєнної Німеччини, Японії та Південної Кореї, які тривалий час функціонували під зверхністю США та інших держав-переможців. Це дозволило швидко подолати економічну розруху та кадрову кризу, зміцнити державність і суверенітет цих країн.

Від ідеї зовнішнього правління Україною віддає махровим патерналізмом і навіть національною зрадою – задачею національного суверенітету. Але Україна мужньо обороняється. Народ, на відміну від влади, має рішучий бойовий настрій і назагал обурюється поведінкою Президента й Глави Уряду щодо їх ходіння по світу з простягнутою рукою та небажанням подолати корупцію й казнокрадство в державі. На нашу думку, допомога

Україні ззовні повинна полягати у якнайшвидшому усуненню олігархів від влади, а також у розбудові України як національної держави. Український народ чверть століття терпить злочинну зовнішню етнократію. Не випадково в народі поширилася думка про «внутрішню окупацію Української держави» інонаціональними олігархічними групами. До влади повинні прийти ті, для кого українська національна ідея не порожній звук або красивий лозунг, а заклик до самовідданої боротьби на благо народу. Уся влада та система державного управління повинні бути трансформовані на засадах національної ідеології, ядро якої – національна ідея.

Важливим аспектом сучасної української національної стратегії є ідея європеїзації українського народу, яка вимагає не так вступу України у Європейський Союз, як «розбудови Європи» в Українській державі. Ця ідея у тій чи іншій формі висловлювалася більшістю політичних та соціальних сил країни, а під час Революції Гідності утвердилася в гаслі «Україна – це Європа!». Особливо енергійно ідею підтримувала українська молодь та студентство. На жаль, Крим та східні області держави, під впливом російської пропаганди та вітчизняних проросійських партій, не підтримали європейських прагнень більшої частини країни, що в умовах агресивної неоімперської політики Москви призвело до політико-ідеологічного розколу країни. Головний сенс ідеї європеїзації полягає в утвердженні в українській дійсності цінностей, принципів і стандартів життя високорозвинених країн Європи. Важливим аргументом на користь ідеї європеїзації є той факт, що Україна до того, як вона необачно вступила у військово-політичний союз з Московією у 1654 р., географічно, політично та ментально належала до західноєвропейської цивілізації. Отже, мова може йти про повернення українців у її природне ментально-культурне середовище.

Автор статті свого часу зробив спробу обґрунтувати універсальну формулу національної ідеї, що властива всім народам і яка по-особливому проявляється в різних спільнотах. Враховуючи думку Арістотеля про те, що «держава створюється не заради того лише, щоб жити разом, але переважно для того, щоб жити щасливо» («Політика») [1, с.192], можна стверджувати, що головним і

спільним у національній ідеї всіх народів є ідеал щасливого життя нації та шляхи його досягнення [21, с. 245–246]. Щастя – це стан людини, що характеризує вищий рівень внутрішнього задоволення власним життям. Воно постає як емоційно-чуттєва форма ідеалу. В ієрархії загальнолюдських моральних цінностей щастю належить провідне місце. Ідея щастя як загальна мета, найвище благо виникає в тісному зв'язку з ідеалами свободи, рівності, справедливості, гуманізму, демократії та прогресу. При такому тлумаченні вона стає орієнтиром для країни, суспільних груп та окремої людини. Кожна нація має власне, вивірене історичною практикою уявлення про щастя. Специфікою тлумачення й переживання щастя та розуміння шляхів його досягнення різняться між собою національні ідеї.

Що стосується української спільноти, то її щастя споконвіку вбачалося не в завоюванні чужих земель і не в пануванні над іншими народами, а у вільній праці на своїй, Богом даній щедрій землі та повноцінному духовному і матеріальному бутті. Проте за свободу, за суверенне існування доводилося вести неперервну боротьбу. Але народ завдяки глибокій вірі у справедливість Всевишнього, у власні сили долав екстремальні умови, виживав і знову продовжував боротьбу за власну державність. Нині сутність української національної ідеї полягає в тому, щоб відродити націю, збудувати демократичну національну державу й через модернізацію всіх сфер суспільного життя стати в ряд високоцивілізованих народів світу.

Сказане розкриває внутрішній сенс української національної ідеї. Щодо історичної місії українства в європейській та світовій цивілізації, то, на наш погляд, слід звернутися до високої оцінки та футуристичних ідей щодо українського народу авторитетного німецького філософа Й. Г. Гердера. У «Щоденнику моєї подорожі в 1769 році» («*Journal meiner Reise im Jahre 1769*») Гердер зазначав: «Україна стане колись новою Грецією: прекрасне підсоння цього краю, весела вдача народу, його музичний хист, родюча земля колись прокинуться; із багатьох диких племен, якими також колись були греки, повстане велика, культурна нація, і її межі простягнуться до Чорного моря, а відтіля ген, у далекий світ» [26]. Подібно до того, як твори німецьких філософів, особливо

Й. Гердера, на початку у ХІХ ст. стали ідейною основою українського романтизму, так на початку третього тисячоліття Гердерова ідея про Україну як «нову Грецію» (а давня Греція-Еллада, як відомо, заклала ідейні основи європейської цивілізації) пророкує величну місію української нації: дати Європі та світу основи сучасної високогуманної моралі та культури.

Середньовічна історія та історія Нового часу неодноразово демонстрували важливу геополітичну місію України – бути східним форпостом західної цивілізації. Російсько-українське протистояння, яке набрало відкритої військової форми з початку 2014 р., також підтверджує цю роль українського народу та його державності. Українське воїни за підтримки широких верств населення захищають не лише свою Батьківщину, а й Східну Європу та європейську цивілізацію загалом від неоімперських посягань євразійської Росії. Цей факт все більше усвідомлює кожен європеець, а лідери європейських міжнародних організацій щиро допомагають Україні у її протистоянні з путінською Росією.

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що **українська національна стратегема** включає три взаємопов'язані складові: ідея повернення України до європейської цивілізації зі збереженням основ власної культури; ідея формування в Україні цінностей та утвердження соціальних стандартів об'єднаної Європи, що забезпечить заможне та щасливе життя народу; ідея історичної місії України – постати «новою Грецією» (Й. Г. Гердер), яка продемонструє Європі й світові основи сучасної високогуманної моралі та культури, та бути східним форпостом західної цивілізації.

Реалізація української національної стратегеми включає, на нашу думку, втілення в життя таких субідей: гуманістичної ідеї, згідно з якою член нації – головна цінність та головна мета національного розвитку; демократичної ідеї – завершення демократичного транзиту України та набуття рис консолідованої демократії; ідеї розбудови громадянського суспільства на засадах національних цінностей; ідеї подолання політичної та побутової корупції; ідеї утвердження в населення країни рис громадянськості; ідеї європеїзації України; соціальної ідеї – забезпечення соціальної справедливості, заможності громадян та соціального миру; економічної ідеї – формування ефективної соціально орієнто-

ваної ринкової економіки знань та її включення у міжнародний поділ праці; ідеї активної підтримки вітчизняної науки та освіти, прискороного науково-технічного прогресу; ідеї збереження безпечного екологічного довкілля; ідеї мирного співіснування з народами світу та подолання конфлікту з Російською Федерацією; ідеї вступу України у ЄС та НАТО.

До основних складових національної стратегії слід віднести також ідею розбудови інформаційного суспільства та суспільства знань; ідею завершення модернізації та входження країни в когорту розвинених постмодерних соціумів; геополітичну ідею: утвердження України як лідера Східноєвропейського регіону та успішного використання вигідного геополітичного розташування України.

Спільним знаменником і показником успішності національної стратегії має бути зростаючий рівень життя народу, моральне задоволення й гордість за належність до української нації та, як підсумок, – зростання авторитету України в світовому співтоваристві.

1. Арістотель. Політика / пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. Київ: Основи, 2003. 239 с.

2. Выступление Владимира Путина на саммите НАТО (Бухарест, 4 апреля 2008 года) // Информационное агентство УНИФН. 18.04.2008. URL: <http://www.unian.net/politics/110868-vyistuplenie-vladimira-putina-na-sammite-nato-buhareste-4-aprelya-2008-goda.html>.

3. Горбатенко В. П. Політико-правові аспекти національної ідеї / Соціально-політичні процеси. 2018. № 1. С. 37–44.

4. Гринів О. Українська національна ідея як проблема науки // Етнічна історія народів Європи. 2001. Вип. 9. С. 4–8.

5. День Європи: Порошенко назвав національну ідею України. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics/17058-den-evropy-poroshenko-nazvav-nationalnu-ideyu-ukrainy-videofakt.htm>

6. Дугин А. Приднестровье – авангард Большой России // «Россия». 5-11.10.2006. № 37 (989). URL: <http://olvia.idknet.com/0195-10-06.htm>.

7. Забужко О. Українська національна ідея та суспільство, яке позбавлене орієнтирів. URL: [https:// glavcom.ua/columns/zabugko/ukrajsnska-nacionalna-ideya-ta-suspilstvo-pozbavlene-orientyryv-430620.html](https://glavcom.ua/columns/zabugko/ukrajsnska-nacionalna-ideya-ta-suspilstvo-pozbavlene-orientyryv-430620.html)

8. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст: монографія. Київ, 1993. 126 с.

9. Заявление Порошенко о перспективах Украины в ЕС и НАТО в 2018. URL: file:///C:/Users/92EA~1/AppData/Local/Temp/7GJLO5A.6htm.

10. Згуровський М. З. Форсайт та побудова стратегії соціально-економічного розвитку України на середньостроковому (до 2020 року) та довгостроковому (до 2030 року) часових горизонтах // Соціально-політичні процеси. 2018. № 1 (8). С. 20–25.

11. Колодій А. Національній вимір суспільного буття : монографія. – Львів: Астролябія, 2008. 368 с.

12. Концептуальні засади визначення національної ідеї: Доповідна записка ПІЕНД НАН України, підготовлена за дорученням Кабінету Міністрів України, 2004 р. // Курас І. Ф. Етнополітологія. Перші кроки становлення. Київ: Генеза, 2004. С. 633– 647.

13. Кресіна І. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: (Етнополітичний аналіз): монографія. Київ: Вища школа, 1998. 392 с.

14. Мироненко П. В. Ідеологія як стратегія формування державної політики // Соціально-політичні процеси. С. 11–18.

15. Михальченко М. Українська мрія та національна ідея: генеза, взаємодія // Політичний менеджмент. 2009. № 6. С. 3–13.

16. Недюха М. П. Державотворчий потенціал української національної ідеї «Україна – демократична країна рівних можливостей етнокультурних спільнот» // Мультикультуралізм як політико-правове явище: виклики глобалізованого світу / Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції; м. Київ, 29 січня 2016 р. К.: ТОВ «Арг-технологія», 2016. 180 с.

17. Ожеван М. А. Українська національна ідея та культурополітика наздоганяючої модернізації // Ї. 2000. № 18. С. 51–87.

18. Розумний М. Ідея і нація в інформаційну епоху: монографія. / Харків: Майдан, 2006. 360 с.

19. Рудакевич О. Національна ідея // Новітня політична лексика (неологізми, okazionalіzми та інші новотвори) / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів: «Новий світ – 2000», 2015. С. 244–245.

20. Рудакевич О. М. Національний принцип: етнополітична концепція нації : монографія. Тернопіль : В-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. 292 с.

21. Рудакевич О. Політична культура національних спільнот: теорія та методологія дослідження : монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 352 с.

22. Рудакевич О. М. Теоретико-методологічні засади розбудови України як національної держави // Сучасна українська політика. Київ: Вид-во «Центр соціальних комунікацій». 2012. Вип. 27. С. 6–15.

23. Стратегіа – Вікіпедія. URL: file:///C:/Users/92EA~1/AppData/Local/Temp/MN54DPXD.htm

24.Ткаченко В. М. Національна ідея: історіософія проблеми // Соціально-політичні процеси. 2018. № 1. С. 26–36.

25. Країною керує хаос і відсутність забезпечення національної ідеї – Ставнійчук. URL: <https://tsn.ua/video-novini/ukrainou-kerue-haos-i-vidsutnict-zabezpechenny-nacionalnoi-idei-stavniychuk.html>

26. Країна езотерична. Розслідування. URL: ufodos.org.ua/publ/ukrajina_exzoterichna_rozslidovannjz/6-1-0-810

27. Фартушний А. Українська національна ідея як підстава державотворення : монографія. Львів: В-во НУ «Львівська політехніка», 2000. 307 с.

28. Форсайт 2016: сценарій соціально-економічного розвитку України до 2020 і 2030 років: анотація / наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський. Київ: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», Вид-во «Політехнік», 2016. 20 с.

29. Что будет, если Украина распадется? Выступление А. Дугина на радио «Эхо Москвы» 04.12.2004 / Информационно-аналитический портал «Евразия». URL: <http://www.tvrazia.org/modeles.php?name=Neus&file=article&sid=2089>.

30. Failed State Index 2013: The Book. URL: <http://library.fundforpeace.org/cfsirl306>.